

tidsskrift.dk

Nationalmuseets Fjerprydelser fra Tupinamba'serne.

Geografisk Tidsskrift, Bind 30 (1927)

Link til pdf:

http://img.kb.dk/tidsskriftdk/pdf/gto/gto_0030-PDF/gto_0030_68111.pdf

Link til webside:

<http://tidsskrift.dk/visning.jsp?markup=&print=no&id=68111>

pdf genereret den : 22/5-2008

Nationalmuseets Fjerprydelser fra Tupinamba'erne.

Af

A. Métraux.

Nationalmuseet i København ejer en meget gammel Samling Fjerprydelser, om hvilke man desværre ikke véd andet, end at de stammer fra Amerika, og at de fandtes i Kongens „Kunstkammer“ i 1690.

Paa det Tidspunkt, da disse Stykker er bleven bragt til Europa, kunde man kun hos Indianerne i Guyana og hos Tupi'erne paa den brasilianske Kyst faa Arbejder, der saavel m. H. t. det kunstneriske som til det tekniske var saa fuldendte. Paa Grund af Form og Udseende kan disse Prydelser kun vanskeligt sættes i Forbindelse med dem, som var og endnu er i Brug i Guyana. Det er derfor naturligt først at gaa ud fra, at de er blevne erhvervede hos en af de talrige Tupi-Guarani Stammer paa den brasilianske Kyst, med hvem de Hvide har været i Forbindelse siden Begyndelsen af det 16. Aarhundrede. Denne Hypotese, der skabes, blot man ser Samlingen, er let at bevise. Uden for Peru er der for Øjeblikket ikke nogen uddød Folkestamme i Sydamerika, der er saa godt kendt som Tupinamba'erne. De Beskrivelser af disse Indianere, som de gamle Rejsende og Missionærene har efterladt os, er ikke alene talrige, men ogsaa saa nøjagtige, at de sætter os i Stand til med Sikkerhed at kunne afgøre, om en eller anden Genstand har sin Oprindelse fra Tupinamba'erne eller ej. Det er ved at gennemgaa og sammenligne alle de Meddelelser, som disse første Etnografer har givet om Fjerprydelserne fra Tupinamba'erne, at jeg vil søge at løse Problemet om den nøjagtige Oprindelse af disse Stykker, der i Øjeblikket hører til Nationalmuseets „Unica“.

Samlingen bestaar af følgende Fjerprydelser: 3 Huer og et lille

Slag, der er anvendt som Hovedtøj, 1 Fjerkrone, 1 Krave, 3 Halsbaand og 1 stor Kappe').

Huer af Fjer.

I det Brev, som *Vaas de Caminha*²⁾ skrev til Kongen af Portugal for at melde ham Opdagelsen af Brasilien, er der for første Gang Tale om Tupi'ernes Fjerhuer. Dette Hovedtøj synes i særlig Grad at have vakt Opmærksomhed hos Portugiserne, der sendte flere Stykker hjem til Europa som Prøver paa de indfødtes Kunst; og disse indfødte var ikke andre end Tupiniquin'er fra Egnen om Porto Seguro. I Brevet tales der om „et Hovedtøj af lange Fjer med en lille Hætte af smaa røde og graa (grønne?) Fjer som Papegøjernes“ og om „Huer beklædte med gule Fjer, andre med røde og andre med grønne Fjer.“ Det synes, som om Huerne fortrinsvis har været gule eller grønne.

*Léry*³⁾ og *Thevet*⁴⁾ taler gentagne Gange om de smukke Fjerhuer, som Tupinamba'erne i Bugten ved Rio de Janeiro lavede; desværre har de ikke beskrevet Huerne i Enkeltheder. Den fremragende *Soares de Souza*⁵⁾ har selvfølgelig observeret disse Prydelser; han siger: „de gaar med Huer af gule og røde Fjer, som de sætter paa Hovedet, og som dækker dette lige til Ørerne.“ *Claude d'Abbeville*⁶⁾, der altid interesserer sig meget for Teknikken hos de indfødte Tupinamba'er i Moranhao, hvor han tilbragte 2 Aar, har efterladt sig følgende Beskrivelse af Hovedtøjet: „De ifører sig Fjerbuske eller andre Klædningsstykker, lavede af røde, blaa, grønne, gule o. s. v. Fjer, meget kønne, da de forstaar at ordne Fjerene smukt og kunstnerisk; de fastgør Fjerene ved Hjælp af Bomuldstraad, der knyttes saaledes sammen, at den indvendige Side ser ud som et Fiskenet, medens den udvendige straalers af skønne Farver, der vækker almindelig Beundring. Paa denne Maade laver de Huer, som de kalder *Acangaop* eller rettere *Acan assoyaué*; disse Huer bruges som Hovedbedækning paa Højtidsdage.“

Huerne er blevne fremstillede paa et gammelt Kobberstik⁷⁾, hvor

¹⁾ Foruden de omtalte Stykker findes der i Nationalmuseet en lille, firkantet Fjerprydelse, et kort Halsbaand og tre smaa, halvmaaneformige Kapper, alle fremstillede af nøjagtig de samme, røde Fjer som de øvrige. Det tør vel derfor anses for sandsynligt, at ogsaa de hidrører fra Tupinamba'erne. (Kaj Birket-Smith).

²⁾ P. 180; 180 e; 180 l; 180 m.

³⁾ T. I, p. 129 og 173.

⁴⁾ P. 123.

⁵⁾ P. 315.

⁶⁾ Fol. 273.

⁷⁾ Dette Kobberstik skyldes Joachim du Viers; det har været publiceret af Hamy, pl. I.

man ser Tupinamba-Indianere, der er komne til Paris i 1614 for at blive præsenterede for Ludvig XIII. De er klædt paa europæisk, men har ikke givet Slip paa deres nationale Hovedbedækning; denne er tegnet meget nøjagtig, saa at man tydeligt kan se Formen. Disse Huer ligner dog, sandt at sige, mere Huerne hos Munduruku'erne eller

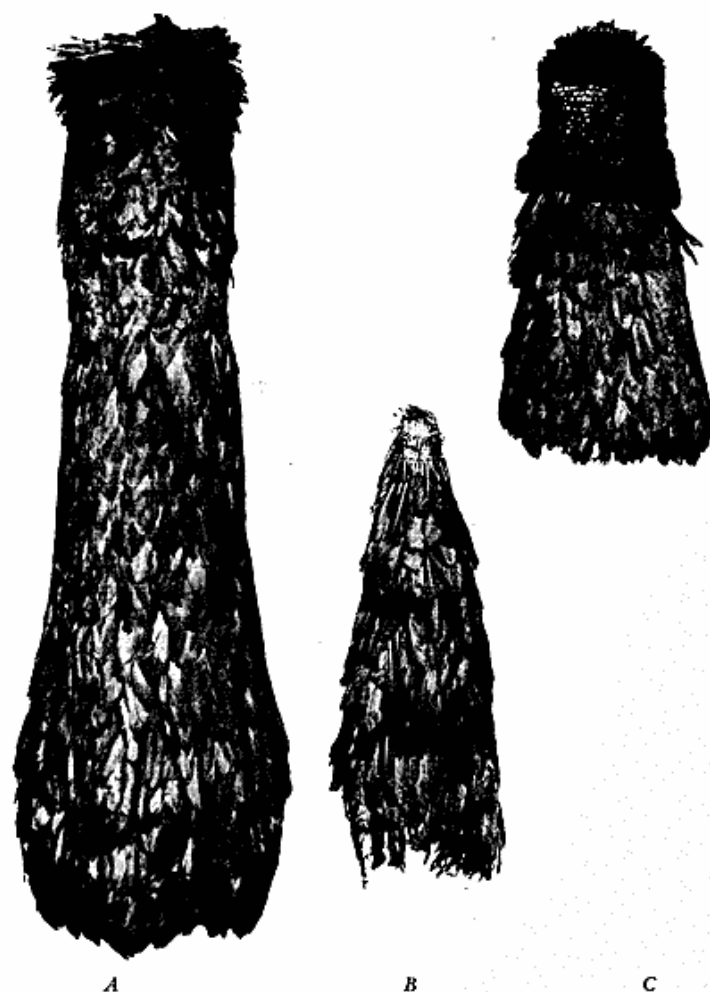

Fig. 1. A-B. Huer af Fjer C. Slag, der anvendes som Hovedtøj. (Nationalmuseet i Kbhvn.)

Mauhe'erne end dem, der er udstillet i Skabene i Nationalmuseet i Kjøbenhavn; men de har dog tilstrækkelig indbyrdes Lighed til, at vi kan betragte dem som to Variationer af den samme Type. I en gammel Udgave af *Thevet* kan man beundre Portrætet af Tupi'ernes berømte Konge, Quoniambec; han fremstilles paa dette Billede med Hovedet dækket af en Fjerhue, der desværre er altfor stiliseret til at kunne bruges til Sammenligning.

Vi vil nu sammenligne disse Beskrivelser med de Eksemplarer, der opbevares i Nationalmuseet i Kjøbenhavn. De hører efter deres Form til

2 forskellige Typer, der synes samtidig at have været paa Mode hos Tupi'erne ved Kysten. Den ene af disse 3 Huer, som repræsenterer den ene Kategori, ser ud som en Barnekyse (Fig. II. C.) Naar den blev sat paa Hovedet, gik den ned over Ørerne, som den skjulte fuldstændig. Denne Form passer meget godt til *Soares de Souza's* ovenfor anførte Beskrivelse; men selv uden denne Lighed vilde dens Teknik alene være Bevis nok for dens Oprindelse fra Tupinamba'erne. Den bestaar af fine, grønne Fjer, der falder lidt i det gule, tagne fra en almindelig Papegøjeart. Dens Skelet, om jeg tør udtrykke mig saaledes, dannes af et Net med smaa Masker. Fjerene er samlede i Bundter paa 2 eller 3 og fæstede til en lille Træsplint, der selv holdes til Nettets Masker ved Hjælp af en Strimmel Bark, der indhyller baade den og Fjerene. Det hele omvikles solidt med en Bomuldstraad. Det maa bemærkes, at Fjerene og deres Understøttelser ikke er sat ind i Nettets Knuder.

De smaa Træsplinter er bestemte til at lette Fastbindingen af Fjerene, der er altfor fine til at sidde fast i et almindeligt Baand, navnlig da man ikke har en Traad, der er tilstrækkelig fin til at forhindre dem i at glide. Denne tekniske Detail er ikke undgaaet *Léry's*⁸⁾ Opmærksomhed, hvilket fremgaar af følgende Linier: „...naar de vil pynte sig, ifører de sig Kjoler, Huer, Smykker o. s. v. af grønne, røde, blaa og andre naturlige Farver Fjer af udmærket Skønhed; disse bliver efter at være blandede og ordnede fastbundne, den ene til den anden ved Hjælp af smaa Træstykker og Bomuldstraad... man skulde tro, at Klædningsstykkerne var lavede af Fløjel.“ Denne sidste Sammenligning er overraskende rigtig; det Eksempel, som vi lige har undersøgt, gør netop Indtryk af at være skaaret ud af et Stykke Fløjel. Denne Hue blev fæstet under Hagen med et Baand, ganske som Fjerhuerne hos Karaja'erne.

De 2 andre Huer (Fig. I og II, A og B), der hører til den anden Type, maa ligeledes tilskrives Tupinamba'erne. Deres Identificering frembyder imidlertid mere Vanskelighed, fordi de gamle Skribenter ikke har beskrevet Prydelser af den Form. Som jeg har haft Lejlighed til at bemærke, nærmer deres Udseende sig noget til nogle Huer, baarne af Tupinamba'er og fremstillede paa Joachim du Viert's Kobberstik. De er forsynede med en lang Nakkeskjuler, der falder ned ad Ryggen som et Brudeslør. Denne Nakkeskjuler var karakteristisk for den Hovedbedækning, der blev anvendt hos de Tupinamba'er, der var komne til Paris; men medens den i vore originale Exemplarer er sammensat af fine Fjer, fæstede paa et Net, var den i det sidste Tilfælde lavet af lange Halefjer, der dannede en Slags stiv Skærm, som gik

⁸⁾ T. I, p. 129.

ned til midt paa Skuldrene. De to her fremstillede Huer er meget gamle; men selv om den af mig anførte Lighed ikke er Bevis nok, vil deres Oprindelse fra Tupinamba'erne dog ikke være mindre sandsynlig. Deres Teknik er i de mindste Detailler den samme som i Fjerkaaberne i Kjøbenhavn og Basel, der, hvad senere skal vises, er typiske

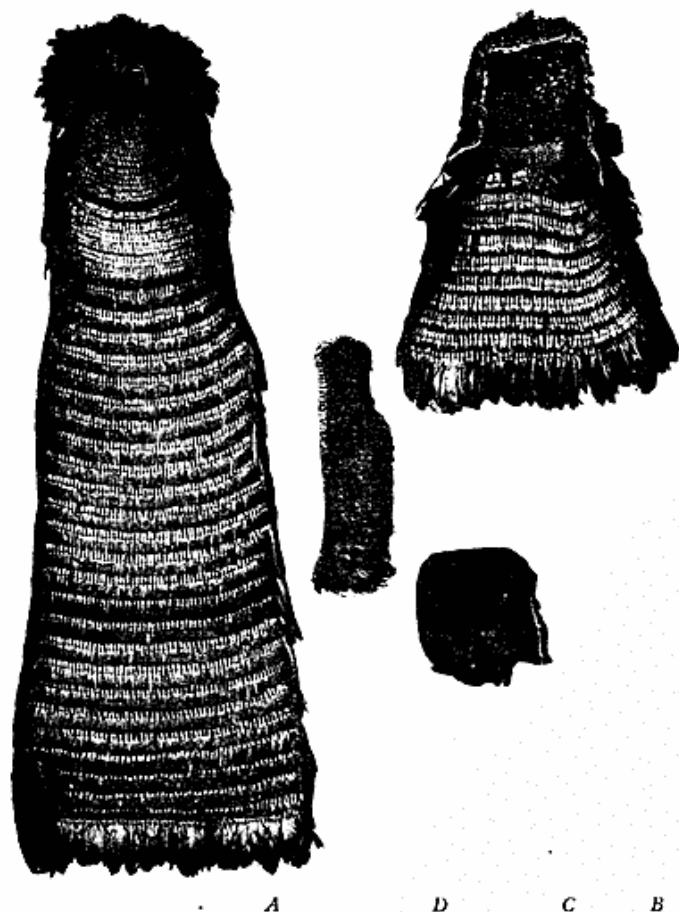

Fig. 11. A.B. De samme Huer som paa Fig. 1. C Huer af Fjer. D Krave af Fjer.
(Nationalmuseet Kbhvn.)

tupi. Disse Huer har været lavede af purpurfarvede Fjer, uden Tvivl fra *Ibis rubra*. Jeg skal senere omtale, hvor stort et Væsen Tupinamba'erne gjorde af denne pragtfulde Fugl; nu skal jeg nøjes med at henlede Opmærksomheden paa, at det ovenfor ofte er gentaget, at Tupinamba'ernes Huer var røde.

Fjerene i de 3 Hovedbedækninger, der er undersøgte sidst, er fæstede til et Net med store Masker; men da Fjerskafterne er temmelig svære, har det ikke været nødvendigt at fæste dem til smaa Træsplinter for at hindre dem i at glide ud af Baandet.

Paa Fig. 1 C fremstilles en Fjerprydelse, som uden Tvivl er et

Hovedtøj, bestemt til at dække Hovedet og Nakken. Man kan se lignende afbildede i den gamle Udgave af *Staden*; paa dette Billede ses flere Indianere, som bærer et lille Fjerslag paa Skuldrene; Slaget hænger ned fra Hovedet og er et tro Sidestykke til Samlingens Slag.

Fjerhuen er en temmelig sjælden Prydelse i Syd-Amerika. Den er beskrevet af *Gumilla*⁹⁾ hos Indianerne ved Nedre- og Mellem-Orinoco. Hvis man skal tro denne Forfatter, skal Huen hos disse Stammer have været benyttet af praktiske Grunde for at skærme Bærerens Hoved mod Vejrligets Indflydelse. *Barere*¹⁰⁾ omtaler nogle Fjerhuer hos Indianerne i Fransk Guyana, men de afviger i mange Henseender fra dem, som her er undersøgt. *Munduruku*'erne¹¹⁾ og *Mauhé*'erne¹²⁾ er i det mindste efter mit Skøn de Indianere, hvis Fjerhuer nærmer sig mest til de gamle Tupinamba'ers. *K. von den Steinen*¹³⁾ anfører denne Hovedbeklædning som et Kulturelement, fælles for alle Stammer i Øvre- og Mellem-Xingu. *Krause*¹⁴⁾ har samlet udmærkede Exemplarer af denne Prydelse hos *Karaja*'erne, og *Boggiani*¹⁵⁾ hos *Tchamakoko*'erne, men deres ydre Udseende kan imidlertid ikke sammenlignes med de Huer, som vi beskæftiger os med. Hos *Kamajura*'erne og *Yuruna*'erne har Fjerhuer nu en i høj Grad degenereret Form, der indskrænker sig til et simpelt Net af Bomuld, hos de sidstnævnte knap nok forsynet med en Smule Frynse af Fjer¹⁶⁾. Alt peger hen paa, at denne Hovedbedækning i forlængelse Tid ikke var ukendt hos *Curuaya*'erne¹⁷⁾ og *Chipaya*'erne¹⁸⁾. I Chaco bruger man, ligesom tidligere i Andes-Området, en Slags Nonnehuer af Net, som man dog ikke, som *Nordenskiöld*¹⁹⁾ gør, kan sammenligne med Hovedbedækningerne hos de nys nævnte indianske Stammer. Ligheden mellem disse 2 Typer paa Hovedbeklædninger er ganske tilfældig. *Jivaro*'erne sætter et Væv af Fjer²⁰⁾ paa Hovedet, som man nok kan sammenligne med de her undersøgte Huer, skønt deres særlige Form ikke tillader, at de indrangeres i samme Kategori af Prydelser.

Det fremgaar af Udbredelsen af Fjerhuer i Syd-Amerika, at de Stykker, som er opbevarede i Kjøbenhavn, vanskeligt kan stamme fra

⁹⁾ T. I.; p. 141.

¹⁰⁾ Pl. p. 195.

¹¹⁾ *Spix & Martius*, Atlas, pl. XXXV.

¹²⁾ (1) pl. I. fig. 11; (2) p. 328, Cf. *Radin* p. 929.

¹³⁾ *Krause*, pl. XLVI; XLVII; LLX. fig. 10 og 11.

¹⁴⁾ Fig. 11 et 20.

¹⁵⁾ *Steinen* (1), p. 267.

¹⁶⁾ *Snethlage* p. 423.

¹⁷⁾ *Nimuendaju*. p. 375.

¹⁸⁾ P. 137.

¹⁹⁾ Göteborg Museum. Cat. Nr. 20. 7. 131.

en anden Egn end Brasiliens østlige Kyst; thi de andre Stammer, hvor dette Kulturelement er iagttaget, er først komne i Forbindelse med Europæerne i det 18. og 19. Aarhundrede.

Fjerkrone.

Den pragtfulde Fjerkrone, der er fremstillet paa Fig. III, maa p. G. a. Form og Skønhed betragtes som en af de bedste Prøver paa denne Art Hovedpynt, der lige til Nutiden er indsamlede i Syd-Amerika. Den bestaar udelukkende af røde Fjer, sandsynligvis Halefjer

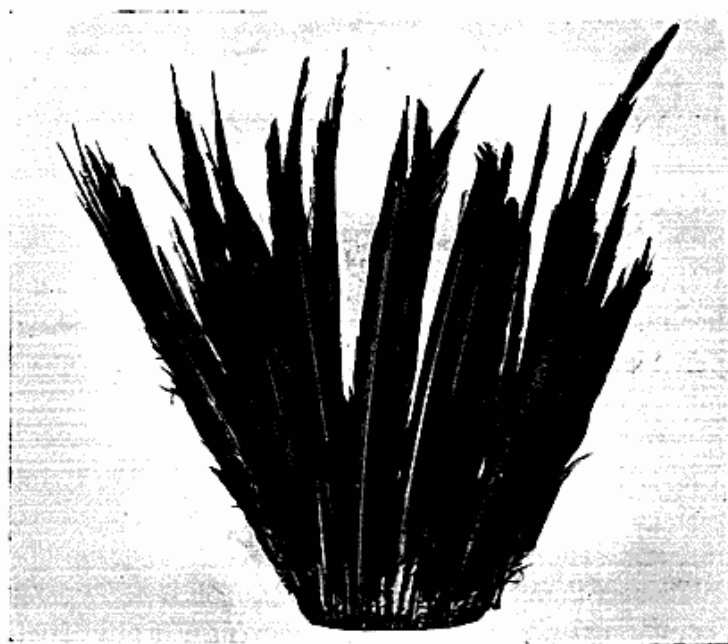

Fig. III. Fjerkrone. (Nationalmuseet Kbhvn.)

af *Ibis rubra*. Skønt det er vanskeligere at udtale sig bestemt om dens Oprindelse, bevirker forskellige Aarsager, at jeg anser det for at være et Produkt af Tupinamba-Kunsten. Naar man samler alle de af ældre Forfattere fremsatte Udtalelser m. H. t. dette Smykke, vil man se, at de passer fuldstændig paa det Diadem, som ejes af Museet i Kjøbenhavn. Nedenfor skal anføres de bedste Beskrivelser af Tupinamba'ernes Fjerkroner, som er efterladt os. „Weiter haben sie eyn ding von roten feddern gemacht / heysset kanittare / das binden sie umb den kopff^m) — „ils lient & arrentent des plumes d'aisles d'oiseaux incarnates, rouges d'autres couleurs, desquelles ils font des fronteaux^m) — „Vem a cateça coroadã com hum diadema vermelho acesco, cõr de

²⁰) Staden, part. II, Kap. XVI.

²¹) Léry, t. I, p. 128.

guerra".²²) I disse 3 Udtalelser siges det, at Kraverne fortrinsvis var røde. *Marcgrav* er endnu nøjagtigere, idet her tilføjes, at de ofte var lavede af Fjer af *Ibis rubra*. Og denne Form er netop karakteristisk for det foreliggende Exemplar.

Tupinamba'ernes Fjerkroner omtales forbigaaende af *Claude d'Abbeville*²³), *Cardim*²⁴) og *Yves d'Evreux*.²⁵) De har været fremstillede i temmelig grove Træk paa et Blad, der viser Indianerne fra Brasiliens Kyst, og som er det første Billedværk, vi har om Indianerne i Amerika.²⁶)

Denne Hovedpynt er hurtig bleven den karakteristiske Prydelse for de vilde Indianere, og i de gamle Udgaver af Krøniker om Brasilien mangler denne Atribut sjældent.

Fjerkrave.

Det frembyder ikke nogen Vanskelighed at bestemme Oprindelsen af denne Krave (Fig. II, D). Den stammer i alle Tilfælde fra samme Sted som den Fjerhue, der er undersøgt ovenfor (Fig. II, C). Tekniken, Farven og Fjerens Art er saa ens i disse to Genstande, at de synes at stemme fra samme Haand og at være sammensat af Fjer af samme Slags Fugle. Disse lagttagelser, der gøres ved første Øjekast, stemmer fuldstændigt med det, som *Claude d'Abbeville*²⁷) har anført m. H. t. denne Prydelse.

Fjerhalsboand.

Museet i Kjøbenhavn ejer ogsaa 3 Colliers af røde Fjer (Fig. IV), uden Tvivl erhvervede hos Tupinamba'erne; disse lavede, efter hvad man ved, Halsbaand af Fjer af samme Farve, sandsynligvis af *Ibis rubra*.²⁸)

Fjerkappe.

Tupinamba'ernes Fjerkappe har længe været berømte. Exemplarer opbevares i Museerne i Berlin, Frankfurt, Kjøbenhavn, Paris, Basel og Florens. Jeg har haft Lejlighed til udover den Fjerkappe, som findes i Museet i Kjøbenhavn, at undersøge den, der tilhører Museet i Basel.

²²) *Vasconcellos*, p. LXXX.

²³) *Claude d'Abbeville*, fol. 274.

²⁴) P. 168.

²⁵) P. 205.

²⁶) *Schüller*.

²⁷) Fol. 274.

²⁸) *Vasconcellos*, p. LXXX.

Denne sidste er kommen til Museet uden nogen Angivelse af, hvorfra den stammede. Den er bleven erhvervet i Aarau, hvor den blev brugt paa Maskerade. Dens amerikanske Oprindelse har kunnet bestemmes, takket være Arten af Fjerene, der har kunnet identificeres som stammende fra *Ibis rubra*. Ovenfor har jeg ofte haft Lejlighed til at anføre *Tupinamba'ernes* Forkærlighed for denne Fugls Fjer, en Forkærlighed, der bekræftes af de gamle Forfattere.²⁹⁾ Tupinamba'erne foranstaltede hvert Aar Expeditioner for at jage disse Fugle og faa fat i deres Fjer, af hvilke de saa lavede de smukke Prydelser. Da Arten Ibis

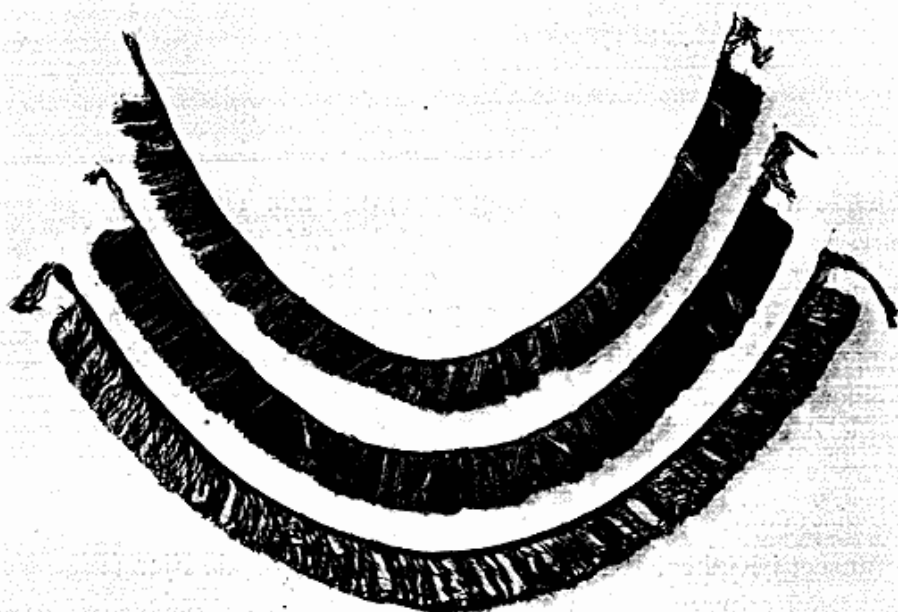

Fig. IV. Halsbaand af Fjer.

imidlertid begyndte at uddø, tog de fat paa at opdrætte disse Fugle i deres Hønsegaarde; men den Mængde Ibisfjer, som Indianerne kunde samle sammen, kunde sikkert ikke dække deres Behov, hvorfor de begyndte at erstatte dem med Fjer af forskellige Fugle og hvide Kyllinger, som Europæerne bragte dem, hvilke Fjer de malede røde.³⁰⁾ *Marcgrav* gør opmærksom paa, at Tupinamba'ernes Fjerkapper altid bestod af *Guara*-Fjer. Navnet paa denne Prydelse er for Resten et Bevis paa hans Paastand: Tupinamba'erne kaldte den *Guara abuca*; men i „lingua geral“ betegner Ordet „guara“ netop den røde Ibis.

Exemplaret i Kjøbenhavn (Fig. V og VI) er ogsaa lavet af Fjer

²⁹⁾ *Staden*, part. 1. Kap. XIX; *Yves d'Evreux*, p. 164; *Marcgrav*, p. 203.

³⁰⁾ *Léry*, t. I, p. 127. *Soares de Souza*, p. 319.

af denne Fugl. Selv om Kapperne i Kjøbenhavn og Basel har stor Lighed, hvad Tekniken angaar, er de dog meget forskellige m. H. t. Formen i Almindelighed. Den førstnævnte er firkantet, medens den anden er skaaret som en Halvcirkel. Fjerkappen i Basel er helt rød, den i Kjøbenhavn er udstyret med Fjer af andre Farver, og dens nederste Kant bestaar af et Baand af sorte Fjer. Kjøbenhavner-Kappen adskiller sig ogsaa fra Basel-Kappen i en vigtig Enkelthed: den er i Halvhøjde prydet med et Bælte, fra hvilket forskellige Haler hænger ned; disse Haler er dannede af Fjer, hvis Stilke fastholdes ved Hjælp

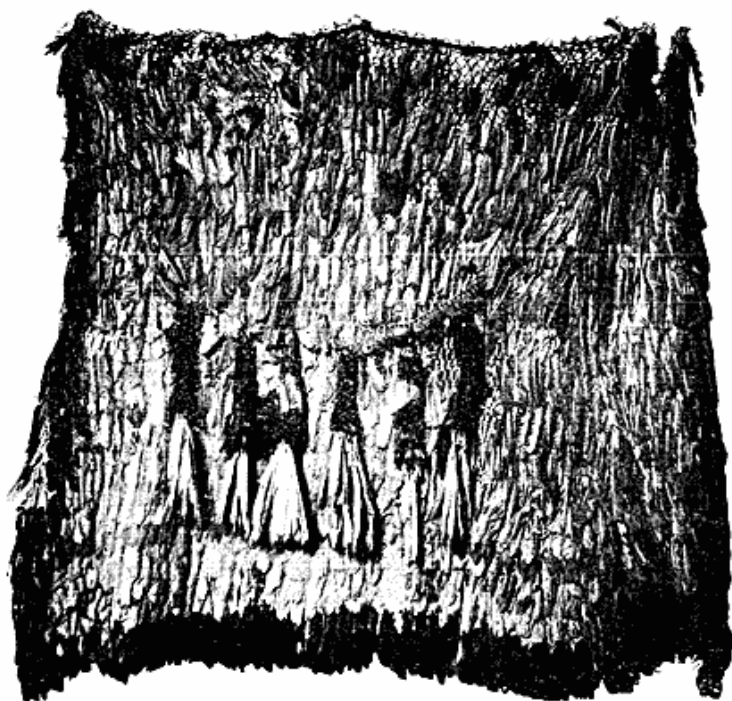

Fig. V. Kappe af Fjer. (Nationalmuseet Kbhvn.)

af en grov Bomuldssnor. Disse 2 Kapper er lange nok til at naa ned til midt paa Benet af en Mand af Middelhøjde.

Det skal nu undersøges, om de Beskrivelser, som de gamle Forfattere giver af Tupinamba'ernes Fjerkappe, passer paa de 2 foreliggende Exemplarer. Det er sikkert en Fjerkappe, som *Vaas de Caminha*³¹⁾ betegner som „hun pano de penas de muitas côres“ (et Slag af Fjer af mange Farver), der blev sendt til Kongen af Portugal samtidig med Huerne fra de indfødte i Porto Seguro. *Léry*³²⁾ saa vel som *Thevet*³³⁾ kalder denne Prydelse „en Kaabe“, *Cardim*³⁴⁾ sammenligner den med en Kappe.

³¹⁾ P. 180, m.

³²⁾ T. I, p. 129.

³³⁾ P. 123. *Thevet* siger, at han har bragt en af disse Kapper til Frankrig.

³⁴⁾ P. 188.

Soares de Souza³⁵⁾ fortæller, at Fremstillingen af disse Kapper udelukkende var Arbejde for Mænd. Claude d'Abbeville³⁶⁾ siger følgende: „Alt dette er beundringsværdigt, men det er intet i Sammenligning med deres Kapper, som de kalder *Assoyãue*, disse er lavede af forskellige af de smukkeste Fjer, der kan skaffes, og naar ned til Laarene eller Knæene; de bruger dem ikke for at skjule deres Nøgenhed, men for at pynte sig og for at være tapper ved deres Fester.“

Det er *Marcgrav*,³⁷⁾ som vi kan takke for den mest detaljerede Beskrivelse af Fjerkappen, som han har kunnet undersøge i Pernam-

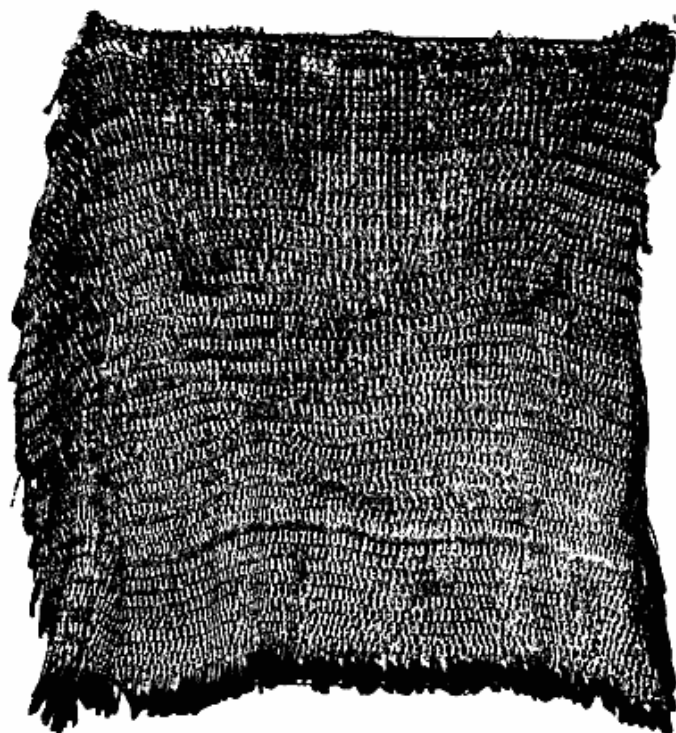

Fig. VI. Bagsiden af Kappen paa Fig. V.

buco hos Tupinamba Stammerne, med hvilke Hollænderne kom i Forbindelse.

Det er *Marcgrav*,³⁷⁾ som vi kan takke for den mest detaljerede Net, og i hver Knude er der indsat en Fjer, saaledes at hele Kappen er fjerklædt, og Fjerene ligger i Skifte paa omtrent samme Maade og sirligt ordnede som Fiskeskæl. Kappen har foroven en Hætte, saaledes at den kan dække hele Hovedet, Skuldrene og Lænderne indtil Bagdelen. Denne Kappe bruger de for Pyntens og Nyttens Skyld: for

³⁵⁾ P. 270.

³⁶⁾ P. 319.

³⁷⁾ Fol. 274.

Pyntens, fordi den er af de smukkeste sorte, grønne, røde og forskelligartede Fjer af Fuglene *Aracucaru*, *Carinde*, *Arara* o. s. v.; for Nyttens, fordi Regnen ikke gaar gennem en saadan Kappe, men flyder af den. De kalder disse Kapper *Guara abucu*."

Med Hensyn til Afbildningen er det bedste Billede af disse Kapper det, man kan se i *de Bry's* Udgave af *Léry*. Prydelserne er nok lidt stiliserede, men det almindelige Indtryk er meget godt givet.

I Sydamerika er Fjerkapperne sjældnere end Huerne.

Naar man ser bort fra Peru, hvor de er meget almindelige, men af en helt anden Type (Fjerene er syede paa et Stykke Stof), kendes disse Prydelser, saa vidt jeg ved, kun hos følgende Stammer: *Guarani*,³⁸⁾ *Yuruna*,³⁹⁾ *Kamayura*⁴⁰⁾ og *Munduruku*,⁴¹⁾ der alle er *Tupi-Guarani* Stammer; thi det er ikke fuldstændig sikkert, at en lignende Paaklædning har været i Brug hos *Lucayernes Arowakker*.⁴²⁾

I den fortrinlige Artikel, som *Ehrenreich*⁴³⁾ har helliget *Eckhout's* Malerier, er han tilbøjelig til at tro, at *Tapuya'erne* paa *Brasiliens* Kyst ogsaa havde Fjerkapper. Han indrømmer selv, at der ikke er noget formelt Bevis derfor; men denne Hypotese maa fuldstændig tilbagevises; thi den er i Modstrid med alle de Beskrivelser, der er efterladt om *Tapuya'erne* i Egnen om *Bahia* og *Pernambuco*.

I denne Anledning vil jeg gøre opmærksom paa, at *Ehrenreich* har begaaet en meget alvorlig Fejl ved til *Tapuya'erne* at henhøre det, som *Marcgrav* anfører om *Tupinamba'erne*; denne Blanding er saa meget mere uforklarlig, som *Marcgravs* Text ikke er utydelig. Forøvrigt maa man sige, at *Ehrenreich* har haft en Mistanke om det rigtige; thi han siger selv, at de Detailler, som skyldes *Marcgrav*, passer bedre til *Tupinamba'erne* end til *Tapuya'erne*. Man kan ikke kalde de Fjerkraver, som bæres af Indianerne ved *Rio Negro*⁴⁴⁾ og i *Guyana*,⁴⁵⁾ for Kapper, skønt de paa en vis Maade nærmer sig dertil. Da *K. von den Steinen* besøgte *Yuruna'erne*, havde disse kun nogle Kapper, der lignede Forfædrenes meget lidt; de havde herpaa kun bevaret Bomuldstraaden og en snever Kantning af Fjer. Den samme Bemærkning kan gøres med Hensyn til de Kapper, der anvendtes af *Chipaya'erne*.⁴⁶⁾ Som det for-

³⁸⁾ *Montoya*, p. 59, *Techo*, t. II, p. 224.

³⁹⁾ *Kletke*, p. 666.

⁴⁰⁾ *Steinen* (2).

⁴¹⁾ *Krickeberg*, p. 256.

⁴²⁾ *Lovén*, p. 439.

⁴³⁾ *P.* 87.

⁴⁴⁾ *Antze*, p. 15, pl. V, fig. 1.

⁴⁵⁾ *Roth*, chap. 538.

⁴⁶⁾ *Nimuendaju*, p. 374.

holder sig med Fjerhuerne, er det ogsaa med Fjerkapperne; den Maade, paa hvilken de er fordelt i Sydamerika, taler til Gunst for deres Oprindelse fra Tupinamba'er eller Guarani'er; thi dersom man ikke vil gaa ind paa denne Oprindelse, vil man vanskelig kunne forklare, hvorledes de Eksemplarer, der opbevares i Europa, er komne i Europæernes Hænder paa et Tidspunkt, hvor det ækvatoriale Amerika var saa lidt kendt.

Foruden de rent etnografiske Beviser, som taler til Gunst for disse Prydelsers Oprindelse fra Tupi'erne, findes ogsaa andre Indicier, der vilde være nok i sig selv til at afgøre hele Spørgsmaalet i Overensstemmelse med min Anskuelse. I Kongens „Kunstskammer“ var der i 1690 — altsaa samtidig med de foran omhandlede Genstande — en Kølle og et Kastetræ med dertil hørende smaa Spyd, som af forskellige, absolut afgørende Grunde maa henføres til en af Tapuya Stammerne, der levede i Midten af det 17. Aarhundrede i Egnen inden for Kysten mellem Pernambuco og Maranhao. Kastetræet er beskrevet af *Bahnsen*, der med Urette betragter det som stammende fra Tupinamba'erne i denne Egn. En Sammenligning mellem disse Genstande og dem, der er fremstillede paa *Eckhout's* Malerier af Tapuya'er, lader ikke nogen Tvivl tilbage. Da disse Eksemplarer er blevne samlede i 17. Aarhundrede paa Brasiliens Kyst i Egnen om Pernambuco, er der stor Mulighed for, at den Samling af Fjerprydelser, som fulgte med dem, er fra samme Egne. Da Hollænderne i Midten af det 17. Aarhundrede etablerede sig i de nuværende Provinser Pernambuco, Rio Grande do Norte, Ceara og Maranhao, fandt de endnu der talrige Tupi Stammer, som trods lang Forbindelse med Portugiserne endnu ikke havde mistet deres primitive Civilisation. De kunde endnu meget godt fremstille vævede Ting af Fjer og andre Prydelser. *Marcgrav's* Vidnesbyrd er i denne Henseende afgørende. Den Samling, som Museet i København med Rette er stolt af, er sandsynligvis samlet hos en af Stammerne Potiguara, Caite eller Tupinamba, der boede i det Bælte, som Hollænderne okkuperede; thi efter al Sandsynlighed er det disse sidste, der har Æren af at have samlet disse beundringsværdige Stykker.

Et sidste Spørgsmaal frembyder sig: naar og hvorledes er denne Samling kommet til Danmark? Disse Produkter af Tupiernes „ars plumaria“ var maaske en Del af de brasilianske Kuriositeter, som Prins Johan Morits af Nassau-Siegen gav til Prins Friederich Wilhelm af Brandenburg. *Eckhout's* Billeder, som fremstiller Tapuya'er og Tupinamba'er, hørte med til samme Sending.

Nationalmuseet i København har altsaa den Ære at være det eneste, som ejer en stor etnografisk Samling, hidrørende fra de gamle

Stammer paa Brasiliens Kyst. Det er imidlertid meget sandsynligt, at man ved at foretage Undersøgelser i Museer og private Samlinger i Europa vilde finde ikke saa faa Genstande af samme Oprindelse. Man ved, at Brasiliens Kyster i Løbet af 2 Aarhundreder har været besøgt af mange Sømænd, Kolonister og Missionærer, hørende til forskellige Nationaliteter, som har bortført mange Genstande, som de fandt særlig interessante.

Tupinamba'erne er flere Gange ført over til Europa, og de var da — det ved man — udrustede nøjagtig som i deres Hjemland.“)

Jeg anførte ovenfor de europæiske Museer, som ejer Fjerkapper fra Tupinamba'erne; jeg kan tilføje, at det etnografiske Museum i Berlin ejer en Kølle fra Tupinamba'erne,“) og at der i Gustav Adolfs „Kunstskaab“ i Uppsala ligger et Læbesmykke, der hvad Form og Stof angaar, godt synes at kunne stamme fra Brasiliens Kyst.“) Hvorledes det nu end forholder sig, saa findes der ikke i Europa en Samling af Kunstgenstande fra Tupinamba'erne, der kan maale sig med den i Kjøbenhavn; alene den vilde være nok til at kaste Glans over dette Museum, som er det ældste og et af de rigeste i Europa.

Jeg bringer en Tak til Hr. Museumsinspektør Thomsen for den elskværdige Modtagelse, som han har givet mig. Ligeledes udtrykker jeg min Taknemmelighed overfor Hr. cand. Therkel Mathiassen, der har hjulpet mig med mine Undersøgelser, og Hr. Magister Birket-Smith, der har vist mit Værk stor Interesse.

LITERATURFORTEGNELSE

- ANTZE (Gustav). *Die Brasiliensammlung Vollmer aus der ersten Hälfte des 19. Jahrhunderts*. Mitteilungen aus dem Museum für Völkerkunde in Hamburg. VIII. Beiheft zum Jahrbuch der hamburgischen Wissenschaftlichen Anstalten. Hamburg, t. XXVIII 1920.
- BAHNSON (Kristian). — *Ueber südamerikanische Wurfhölzer im Kopenhagener Museum*. Internationales Archiv für Ethnographie. Leiden t. II, 1889.
- BARERE (Pierre). — *Nouvelle relation de la France Equinoxiale contenant la description des côtes de la Guyane*, etc. Paris 1743.
- BOGGIANI (Guido). — *Notizie etnografiche sulla tribù dei Ciamacoco*. Roma, 1894.
- BÖTTINGER (John). — *Philipp Hainhofer und der Kunstschatz Gustav Adolfs in Uppsala*. Stockholm, t. III, 1909—1910.

17) Denis.

18) Schmidt, fig. 13. Nr. 1.

19) Böttlinger, t. III, p. 49.

- STADEN (Hans). — *Warhaftige Historia und beschreibung eyner Landschafft der wilden nacketen grimmen Menschenfresser Leuthen in der Newenwelt America gelegen*. Facsimile-Opretryk af 1. Udgave i „Marpurg uff Fastnacht“, Frankfurt a. M., 1925.
- STEINEN (Karl von den). — *Durch Central-Brasilien*. Leipzig, 1886.
(2) *Unter den Naturvölkern Zentral-Brasiliens*. Berlin 1894.
- TECHO (Nicolás del). — *Historia de la Provincia del Paraguay de la Compania de Jesús*. Madrid, 1897.
- THEVET (André). — *Les singularitez de la France antarctique*. (Publié par Paul Gaffarel). Paris, 1878.
(2) *Pourtraits et vies des hommes illustres*. Paris, 1584.
- VAAS DE CAMINHA (Pedro). — *Carta de..... a el rei D. Manoel, sobre o descobrimento da terra de Santa Cruz, vulgarmente chamada Brasil*. Collecção de Noticias para a Historia e Geografia das Nações Ultramarinas que vivem nos dominos Portuguezes, ou lhes são visinhas. Lisbonne, t. II, 1812—1813.
- VASCONCELLOS (Simão de). — *Chronica da Companhia de Jesu do Estado do Brasil*. (Écrit en 1663). Lisbonne, 1865.
- YVES D'ÉVREUX. — *Voyage dans le nord du Brésil, fait durant les années 1613 et 1614*. Leipzig et Paris, 1864.

RÉSUMÉ

Les ornements de plumes Tupinamba du Musée national de Copenhague
par A. Métraux.

Le Musée national de Copenhague possède une très ancienne collection d'ornements de plumes qui comprend trois bonnets et une coiffure que l'on peut comparer à une courte pèlerine, un diadème, une collerette, trois colliers et un grand manteau. La provenance exacte de ces pièces est inconnue: on sait seulement qu'elles ont été recueillies en Amérique et qu'elles figuraient en 1690 déjà dans la „Kunstammer“ du roi.

Parmi les tribus indiennes connues alors, les Tupi de la côte du Brésil étaient des plumassiers particulièrement réputés pour leur habileté.

Si nous consultons les anciens auteurs, missionnaires ou voyageurs, qui nous ont laissé des descriptions merveilleusement précises de l'art et de l'industrie de ces Indiens, nous pouvons constater que les passages où ils traitent des ornements de plumes des Tupinamba s'appliquent mot pour mot aux diverses parures conservées au Musée de Copenhague. Je n'en donnerai ici qu'un exemple tout à fait typique: Léry fait remarquer que les plumes des tissus qu'il a vus chez ces Indiens, étaient fixés à un filet à l'aide de petites esquilles de bois: ce petit détail de technique se retrouve sur un certain nombre des exemplaires que j'ai pu examiner. On pourrait encore citer d'autres coïncidences de cet ordre qui témoignent hautement en faveur du talent d'observation de ces premiers ethnographes. Bien que Vaas de Caminha, Staden, Léry, Cartier, Claude

d'Abbeville, Thevet, Yves d'Évreux et Marcgrav aient écrits à des époques très différentes et quoique les tribus dont ils parlent aient été situées dans des régions fort distantes les unes des autres leurs assertions n'en concordent pas moins et attestent d'une façon formelle qu'au point de vue de la technique, de la forme, de l'aspect et de la couleur les ornements de plumes du Musée de Copenhague sont les pendants exacts de ceux que portaient les anciens Tupinamba lors de leurs fêtes. Il est encore un argument d'ordre zoologique que l'on peut avancer en faveur de cette identification: ces ornements sont pour la plupart fait en plumes rouges, probablement en plumes de guara (*ibis rubra*), or nous savons par le témoignage unanime de nos sources que les Tupinamba choisissaient de préférence les dépouilles de cet oiseau pour confectionner précisément les ornements de plumes qui dans la collection apparaissent comme ayant été composés avec les plumes de l'*ibis rubra*.

La distribution du manteau de plumes en Amérique du Sud exclut la possibilité que l'exemplaire qui en est conservé au Musée de Copenhague ait une provenance autre que celle qui vient d'être indiquée. On le trouve signalé chez les anciens Guarani, les Arowak, les Lucayes(?), les Kamayurá, les Yuruna, les Chipaya et les Mundurukú(?), soit presque exclusivement chez des tribus appartenant à la famille linguistique tupi-guarani dont la plupart ne sont entrés en contact avec les blancs qu'à une date assez récente. Le bonnet de plumes a par contre une répartition un peu plus vaste quoiqu'il ne soit propre qu'au nord et à l'est de l'Amérique du Sud: il est ou il était en usage chez les Indiens du bas Orénoque, ceux de la Guyane française (Galibi?), les Mundurukú, les Mauhé, les Chipaya, les Curuaya(?), les Suyá, les Trumai, les Indiens du Haut-Xingú, les Karajá, les Savajé et les Tsamakoko. Dans aucune de ces trois tribus il ne se présente sous un aspect exactement semblable à celui des trois exemplaires dont il a été question dans l'article précédent.

Il est d'autant plus vraisemblable que les ornements de plumes qui constituent cette ancienne collection du Musée national de Copenhague viennent de la côte nord du Brésil qu'ils ne seraient pas les seules pièces de ce Musée à avoir cette origine. En même temps que ces parures étaient exposés dans la „Kunstammer“ du roi une massue, un propulseur et ses javelines qui, comme on a pu le démontrer sans peine, ont été acquis chez les Tapuya de la région de Pernambuco ou de Maranhao. Ce fait permet de supposer que les ornements de plumes publiés ici ont également fait partie de la collection de curiosités brésiliennes que le prince Maurice de Nassau-Siegen a remises en 1652 au prince Frédéric Guillaume de Brandebourg. Les fameux tableaux d'Eckhout ont été compris dans le même envoi et comptent avec les pièces énumérées ici au nombre des trésors du Musée national de Copenhague.

Stammer paa Brasiliens Kyst. Det er imidlertid meget sandsynligt, at man ved at foretage Undersøgelser i Museer og private Samlinger i Europa vilde finde ikke saa faa Genstande af samme Oprindelse. Man ved, at Brasiliens Kyster i Løbet af 2 Aarhundreder har været besøgt af mange Sømænd, Kolonister og Missionærer, hørende til forskellige Nationaliteter, som har bortført mange Genstande, som de fandt særlig interessante.

Tupinamba'erne er flere Gange ført over til Europa, og de var da — det ved man — udrustede nøjagtig som i deres Hjemland.“)

Jeg anførte ovenfor de europæiske Museer, som ejer Fjerkapper fra Tupinamba'erne; jeg kan tilføje, at det etnografiske Museum i Berlin ejer en Kølle fra Tupinamba'erne,“) og at der i Gustav Adolfs „Kunstskaab“ i Uppsala ligger et Læbesmykke, der hvad Form og Stof angaar, godt synes at kunne stamme fra Brasiliens Kyst.“) Hvorledes det nu end forholder sig, saa findes der ikke i Europa en Samling af Kunstgenstande fra Tupinamba'erne, der kan maale sig med den i Kjøbenhavn; alene den vilde være nok til at kaste Glans over dette Museum, som er det ældste og et af de rigeste i Europa.

Jeg bringer en Tak til Hr. Museumsinspektør Thomsen for den elskværdige Modtagelse, som han har givet mig. Ligeledes udtrykker jeg min Taknemmelighed overfor Hr. cand. Therkel Mathiassen, der har hjulpet mig med mine Undersøgelser, og Hr. Magister Birket-Smith, der har vist mit Værk stor Interesse.

LITERATURFORTEGNELSE

- ANTZE (Gustav). *Die Brasiliensammlung Vollmer aus der ersten Hälfte des 19. Jahrhunderts*. Mitteilungen aus dem Museum für Völkerkunde in Hamburg. VIII. Beiheft zum Jahrbuch der hamburgischen Wissenschaftlichen Anstalten. Hamburg, t. XXVIII 1920.
- BAHNSON (Kristian). — *Ueber südamerikanische Wurfhölzer im Kopenhagener Museum*. Internationales Archiv für Ethnographie. Leiden t. II, 1889.
- BARERE (Pierre). — *Nouvelle relation de la France Equinoxiale contenant la description des côtes de la Guyane*, etc. Paris 1743.
- BOGGIANI (Guido). — *Notizie etnografiche sulla tribù dei Ciamacoco*. Roma, 1894.
- BÖTTINGER (John). — *Philipp Hainhofer und der Kunstschatz Gustav Adolfs in Uppsala*. Stockholm, t. III, 1909—1910.

17) Denis.

18) Schmidt, fig. 13. Nr. 1.

19) Böttlinger, t. III, p. 49.

- CARDIM (Fernaõ). — *Tratados da terra e gente do Brasil*. Rio de Janeiro 1925.
- CLAUDE D'ABBEVILLE. — *Histoire de la mission des Peres Capucins en l'isle de Maragnan et terres circonvoisines*. Paris, 1614.
- DENIS (Ferdinand). — *Une fête brésilienne célébrée à Rouen en 1550*. Paris 1851.
- EHRENREICH (Paul). — *Ueber einige Bildnisse südamerikanischer Indianer*. Globus. Braunschweig, t. LXVI, 1894.
- GUMILLA (Joseph). — *El Orinoco ilustrado, y defendido, historia natural, civil, y geographica de este Gran Rio, etc.* Madrid, 1745.
- HAMY (E. T.). — *Les Indiens de Rasilly*. Journal de la Société des Américanistes de Paris, nouvelle série, t. V., 1908.
- KLETKE (H.). — *Reise seiner Königlichen Hoheit des Prinzen Adalbert von Preussen nach Brasilien*. Berlin, 1857.
- KRAUSE (Fritz). — *In den Wildnissen Brasiliens*. Leipzig 1911.
- KRICKEBERG (Walter). — *Amerika*. I „Illustrierte Völkerkunde“, udg. af GEORG BUSCHAN. Stuttgart, 1922.
- LÉRY (Jean de). — *Histoire d'un voyage fait en la terre du Brésil*. (Ecrit en 1570). Paris, 1880.
Tysk Oversættelse af F. Amaeum i DE BRY. Frankfurt a. M., 1593.
- LOVÉN (Sven). — *Über die Wurzeln der Tainischen Kultur*. Göteborg, 1 partie, 1924.
- MARCGRAV, cf. PISO.
- MONTOYA (Antonio Ruiz de). — *Conquista espiritual hecha por los religiosos de la Compania de Jesus en las Provincias del Paraguay, Paraná, Uruguay y Tape*. Bilbao, 1892.
- NIMUENDAJU (Curt). — *Bruchstücke aus Religion und Überlieferung der Sipáia-Indianer*. Anthropos. St. Gabriel-Mödling, t. XVI—XVII, 1921—1922.
- NORDENSKIÖLD (Erland). — *Eine geographische und ethnographische Analyse der materiellen Kultur zweier Indianerstämme in El Gran Chaco*. Göteborg, 1918.
- PISO (Guil.) et MARCGRAV DE LIEBSTADT (Georg). — *Historia naturalis Brasiliae*. Lugdun. Batavorum et Amstelodami, 1648.
- RADIN (Paul). — *Zur Netztechnik der südamerikanischen Indianer*. Zeitschrift für Ethnologie. Berlin, t. XXXVIII, 1906.
- ROTH (Walter). — *An Introductory Study of the Arts, Crafts, and Customs of the Guiana Indians*. 38th Annual Report of the Bureau of American Ethnology. Washington, 1924.
- SCHMIDT (Max). — *Verhältniss zwischen Form und Gebrauchszweck bei südamerikanischen Sachgutern, besonders den keulenförmigen Hausgeräten*. Zeitschrift für Ethnologie. Berlin, t. L, 1918.
- SCHULLER (Rudolph). — *The oldest known Illustration of the South American Indians*. Journal de la Société des Américanistes de Paris, nouvelle série, t. XVI, 1924.
- SNETHLAGE (Emilia). — *Die Indianerstämme am mittleren Xingú. Im besondern die Chipaya und Curuaya*. Zeitschrift für Ethnologie. Berlin, t. XLII—VLIII, 1920—1921.
- SOARES DE SOUZA (Gabriel). — *Tratado descriptivo do Brazil em 1587*. Revista do Instituto historico e geographico brasileiro. Rio de Janeiro, t. XIV, 1851.
- SPIX (J. B. von) et MARTIUS (C. F. von). — *Reise in Brasilien*. München, 1828—1831.

- STADEN (Hans). — *Warhaftige Historia und beschreibung eyner Landschafft der wilden nacketen grimnigen Menschfresser Leuthen in der Newenwelt America gelegen*. Facsimile-Opretryk af 1. Udgave i „Marpurg uff Fastnacht“, Frankfurt a. M., 1925.
- STEINEN (Karl von den). — *Durch Central-Brasilien*. Leipzig, 1886.
(2) *Unter den Naturvölkern Zentral-Brasiliens*. Berlin 1894.
- TECHO (Nicolás del). — *Historia de la Provincia del Paraguay de la Compania de Jesús*. Madrid, 1897.
- THEVET (André). — *Les singularitez de la France antarctique*. (Publié par Paul Gaffarel). Paris, 1878.
(2) *Pourtraits et vies des hommes illustres*. Paris, 1584.
- VAAS DE CAMINHA (Pedro). — *Carta de..... a el rei D. Manoel, sobre o descobrimento da terra de Santa Cruz, vulgarmente chamada Brasil*. Collecção de Noticias para a Historia e Geografia das Nações Ultramarinas que vivem nos dominos Portuguezes, ou lhes são visinhas. Lisbonne, t. II, 1812—1813.
- VASCONCELLOS (Simão de). — *Chronica da Companhia de Jesu do Estado do Brasil*. (Écrit en 1663). Lisbonne, 1865.
- YVES D'ÉVREUX. — *Voyage dans le nord du Brésil, fait durant les années 1613 et 1614*. Leipzig et Paris, 1864.

RÉSUMÉ

Les ornements de plumes Tupinamba du Musée national de Copenhague
par A. Métraux.

Le Musée national de Copenhague possède une très ancienne collection d'ornements de plumes qui comprend trois bonnets et une coiffure que l'on peut comparer à une courte pèlerine, un diadème, une collerette, trois colliers et un grand manteau. La provenance exacte de ces pièces est inconnue : on sait seulement qu'elles ont été recueillies en Amérique et qu'elles figuraient en 1690 déjà dans la „Kunstammer“ du roi.

Parmi les tribus indiennes connues alors, les Tupi de la côte du Brésil étaient des plumassiers particulièrement réputés pour leur habileté.

Si nous consultons les anciens auteurs, missionnaires ou voyageurs, qui nous ont laissé des descriptions merveilleusement précises de l'art et de l'industrie de ces Indiens, nous pouvons constater que les passages où ils traitent des ornements de plumes des Tupinamba s'appliquent mot pour mot aux diverses parures conservées au Musée de Copenhague. Je n'en donnerai ici qu'un exemple tout à fait typique : Léry fait remarquer que les plumes des tissus qu'il a vus chez ces Indiens, étaient fixés à un filet à l'aide de petites esquilles de bois : ce petit détail de technique se retrouve sur un certain nombre des exemplaires que j'ai pu examiner. On pourrait encore citer d'autres coïncidences de cet ordre qui témoignent hautement en faveur du talent d'observation de ces premiers ethnographes. Bien que Vaas de Caminha, Staden, Léry, Cartim, Claude